

Ontwikkelgesprek HKU Master Kunsteducatie – hoofdlijnen en conclusies 29 januari 2024

Deelnemers

Gespreksdeelnemers vanuit HKU:

- Studieleider Master Kunsteducatie
- Directeur HKU Creative Transformation
- Lid College van Bestuur
- Kwaliteitszorgmedewerker (verslaglegging)

Gespreksdeelnemers vanuit het auditpanel:

- Voorzitter van het auditpanel
- Een van de extern deskundigen

Inleiding

Op 3 juli 2023 is de HKU Master Kunsteducatie gevisiteerd door een onafhankelijk auditpanel van extern deskundigen in het kader van verlenging van accreditatie door de Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO). De visitatie door het panel had als doel de kwaliteit van de opleiding te beoordelen aan de hand van 11 standaarden en daarover een advies te geven aan de NVAO.

Om een goed beeld van de opleiding te krijgen heeft het auditpanel voorafgaand aan de visitatie het door de opleiding geschreven zelfevaluatierapport, de bijbehorende studentenbijdrage en diverse bijlagen bestudeerd. Het bijwonen van enkele assessments en de gesprekken die het panel tijdens de visitatie voerde met studenten, docenten, vertegenwoordigers uit het werkveld, het opleidingsmanagement en de examencommissie, maakten het beeld compleet. Het auditpanel beoordeelde de opleiding als een stevige opleiding met een goed gestructureerd programma, deskundige en gepassioneerde docenten en een duidelijk eigen visie op kunsteducatie. Het panel was positief gestemd over de kwaliteit die de opleiding bewerkstelligt. Volgens het panel maakt de opleiding haar ambities waar en levert zij kunsteducatoren af op hbo-masterniveau die binnen het onderwijsdomein op unieke wijze innoveren *in en door* de kunst. In haar adviesrapport aan de NVAO onderbouwde het auditpanel dat de HKU Master Kunsteducatie voldoet aan alle standaarden. Het eindoordeel was dan ook positief.

Het ontwikkelgesprek

Op 29 januari 2024 heeft de opleiding met twee leden van het visitatiepanel een ontwikkelgesprek gevoerd, als afsluiting van het accreditatietraject. Voor de opleiding bood dit ontwikkelgesprek een mooie gelegenheid voor verdere uitwisseling met de panelleden over twee door de opleiding zelf aangedragen onderwerpen:

1. De visie op internationalisering
2. De relevantie, profilering en positionering van de Masters Kunsteducatie.

Hoofdlijnen en conclusies

Gespreksonderwerp 1: Visie op internationalisering

Internationalisering is een onderwerp van gesprek bij iedere visitatie. Studenten van de HKU Master Kunsteducatie onderzoeken de internationale context met een gericht bezoek aan het buitenland en verwerken de uitkomsten in hun eigen onderzoek. De opleiding vroeg het panel om met hen van gedachten te wisselen over de visie op internationalisering: Wat willen en kunnen we bereiken op het gebied van internationalisering? Waar liggen kansen? En wat is realistisch, haalbaar en wenselijk voor

een deeltijdopleiding met studenten die vaak een gezin hebben, en een baan, en dus maar heel beperkt kunnen reizen?

Tijdens het ontwikkelgesprek is het volgende besproken:

- *Het doel van internationalisering binnen de Master Kunsteducatie.*

De opleiding leidt studenten op voor een Nederlandse (onderwijs)context. Om dat goed te doen zijn meerdere perspectieven nodig. De Nederlandse context is divers, niet monocultureel. In andere culturen hebben kunst en cultuur een andere plek en betekenis dan in Nederland. Daar moet aandacht voor zijn in de opleiding. De opleiding ziet internationalisering als een van de vensters waar studenten, vanuit hun ontwerperschap of maakprocessen, door leren kijken. De vraag is echter hoe je daar in de praktijk vorm aan geeft.

Het panel gaf aan dat dit een herkenbaar vraagstuk is, ook bij andere opleidingen Master Kunsteducatie. Behalve bij de internationale Master Artist Educator van ArtEZ, wat een fulltime Engelstalige en specifiek internationaal gerichte opleiding is. Voor een Nederlandstalige deeltijdopleiding als die van HKU, met bijbehorende aard en studentenpopulatie, is het niet realistisch om te verwachten dat studenten (voor een langere periode) naar het buitenland gaan. Echter, bij internationalisering gaat het ook niet perse om een verblijf in het buitenland. Het gaat er uiteindelijk om dat studenten vanuit andere contexten naar hun eigen beroepspraktijk gaan kijken. En dat ze worden geprikkeld om op een andere manier naar onderwijs te kijken. Daar kan internationalisering een vorm voor zijn. Het gaat daarbij om het bevragen van aannames en vanzelfsprekendheden. Veel dingen die vanzelfsprekend lijken vallen pas op als de context verandert.

- *Internationalisation at Home*

Er zijn andere vormen van internationalisering die beter passen bij de Master Kunsteducatie dan een verblijf in het buitenland. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan *online* samenwerking met buitenlandse studenten, als vorm van Internationalisation at Home. Daarnaast zou de opleiding wellicht ook (meer) gebruik kunnen maken van de kennis en ervaringen van buitenlandse studenten die aan HKU studeren. Binnen HKU liggen wat dat betreft kansen. Ook het aangaan van bepaalde partnerschappen met internationale of interculturele organisaties of instellingen zou een interessante optie kunnen zijn om een andere invulling te geven aan de internationale component in de opleiding.

- *Internationaal versus intercultureel*

Er is tijdens het ontwikkelgesprek van gedachten gewisseld over de vraag of internationalisering in het geval van de Master Kunsteducatie niet zou moeten worden geïnterpreteerd als *interculturalisering*. Hoe maken we studenten alert op intercultureel vlak? Ook dit is een vraag die ook bij andere opleidingen speelt. Afgestudeerden krijgen in het nationale werkveld te maken met diverse culturen. Daarbij kunnen zij ook als rolmodel dienen en kinderen inspireren, als zij hen op de juiste manier weten te bereiken.

- *Cultureel diverse instroom*

De HKU Master Kunsteducatie heeft een vrij diverse studentenpopulatie als het gaat om leeftijd en achtergrond, maar niet wat betreft culturele achtergrond. Ook dit is een landelijk herkenbaar beeld. De opleiding zou de culturele diversiteit van haar instroom graag vergroten. Zij loopt er daarbij tegenaan dat deze doelgroep vaak een informele artistieke training heeft en daarmee niet voldoet aan de instroomeis van een diploma op bachelorniveau. Binnen de opleiding staan overigens wel onderdelen open voor deelname van externen, zoals Ludodidactiek. Wellicht biedt dat (uitbreidings)kansen. Naast de eventuele drempel van de instroomeisen blijft het alsnog de vraag hoe je studenten met een andere culturele achtergrond werft. Als je wil groeien in diversiteit ontkom je er niet aan andere bronnen aan te boren.

Conclusie: de opleiding onderzoekt andere vormen van internationalisering, waarbij studenten niet perse in het buitenland hoeven te verblijven. De opleiding gaat meer inzetten op interculturalisering als uitwerking van internationalisering. De opleiding gaat verder onderzoek doen naar mogelijkheden om meer cultureel diverse studenten aan te trekken en eventuele belemmeringen daarvoor op te heffen.

Gespreksonderwerp 2: Relevantie, profilering en positionering van de Masters Kunsteducatie.

Landelijk zien we dat de Masters Kunsteducatie onder druk staan. We zien dat over de gehele linie de instroom afneemt. Hoe ziet het panel dit? Welke ambitie en visie kunnen we ontwikkelen voor de toekomst? Welk bestaansrecht zien we voor de Masters Kunsteducatie? Vraagt dat een aanscherping van de profilering? Moeten we met z'n allen een andere richting kiezen? In het landelijk opleidingsoverleg worden veel gesprekken gevoerd over de toekomst van de Masters Kunsteducatie.

Tijdens het ontwikkelgesprek is het volgende besproken:

- *Afnemende instroom*

We zien landelijk dat het lastig blijkt om de Master Kunsteducatie goed in de markt te zetten en voldoende studenten te werven. Terwijl uit gesprekken met het werkveld blijkt dat er wel veel animo is, neemt het aantal aanmeldingen landelijk gezien af. Tijdens het ontwikkelgesprek is door de aanwezigen van gedachten gewisseld over wat daar een oorzaak van zou kunnen zijn. De instroom van de HKU Master Kunsteducatie is momenteel nog wel goed, vergeleken bij andere opleidingen in het land, maar dat moet wel zo blijven.

Er is in het ontwikkelgesprek onder andere gesproken over het onderscheid tussen de HKU Master Kunsteducatie en de HKU Master Crossover Creativity, en of dat voor studiekeziers voldoende duidelijk is. Beide opleidingen hebben inderdaad bepaalde overeenkomsten wat betreft het doel om innovatie en impact teweeg te brengen vanuit creativiteit en artistieke. Echter, de betreffende werkvelden zijn anders en ook de aard en ontwikkeling van de studenten zijn anders. Studenten van de Master Kunsteducatie willen overdragen en begeven zich in het brede veld van onderwijs en ontwikkeling. Terwijl de studenten van de Master Crossover Creativity meer ondernemers zijn die willen bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen. In de Master Crossover Creativity is didactiek en pedagogiek geen onderdeel van het curriculum. De toelatingsprocedures van de opleidingen zijn erop gericht de juiste student op de juiste opleiding te plaatsen. Daarnaast is de conclusie dat we landelijk een daling zien in de instroom. En dat die dus niet direct te relateren is aan (de profilering van) HKU.

De opleiding denkt zelf dat de naam Master Kunsteducatie wellicht te 'stoffig' klinkt, en dat dat een oorzaak zou kunnen zijn van de afnemende instroom. Het voelt alsof de naam de lading niet (meer) dekt. Daarnaast, concludeert het panel, speelt mee dat er in de kunsten minder noodzaak is om de mastergraad te behalen, aangezien de kunstvakdocentopleiding ongegradeerd is. Bij andere docentenopleidingen is er meer noodzaak om een master te behalen en daarmee een eerstegraads bevoegdheid te verkrijgen. Landelijk zijn alle Masters Kunsteducatie het erover eens dat ze geen eerstegraads opleiding zijn en dat ook niet willen worden. Dat vraagt namelijk een andere invulling van de opleiding, die zij niet wenselijk vinden. De Master Kunsteducatie is een innovatieve ontwerpopleiding.

- *Profilering van de HKU Master Kunsteducatie*

Studenten starten bij de HKU Master Kunsteducatie met hun eigen leervraag om van daaruit zichzelf te ontwikkelen. Ze krijgen daarbij studiepunten voor hun ontwikkeling. Dat is voor studenten aan het begin van de opleiding vaak nog lastig te begrijpen, maar na het eerste assessment is het ze duidelijk. De panelleden gaven aan dat ze dit een heel sterk punt vinden in de opleiding: het ontwikkelen vanuit de eigen leervraag en het transformatief leren.

Bij de HKU Master Kunsteducatie innoveren studenten *in* kunstonderwijs en *door* kunst in het onderwijs. De opleiding voorziet dat in de toekomst meer nadruk komt te liggen op, en groei zal plaatsvinden in, dat laatste: innovatie in onderwijs door middel van kunst. De masteropleiding wil zich meer profileren met

deze onderwijsinnovatie *door middel van* kunst (en creativiteit). De panelleden zijn enthousiast over de keuze voor deze scherpere profilering en moedigen de opleiding aan die profilering stevig neer te zetten en er duidelijk over te communiceren. Daarbij helpt de titel Master Kunsteducatie overigens niet, aldus de opleiding. Master Kunsteducatie klinkt als een verkapt eerste graads kunstvakdocentopleiding. Daar moet de opleiding zich in de communicatie bewust van zijn, om dat beeld te ontcrachten. Daarbij geeft het panel de opleiding nog mee dat het qua profilering ook belangrijk is om te benoemen wat je *niet* doet. Dat schept duidelijkheid. De opleiding wil benoemen dat de HKU Master Kunsteducatie zich niet langer expliciet richt op innoveren *in* het kunstonderwijs. Ze zou innovatie *in* het kunstonderwijs graag als onderdeel zien van de kunstvakdocent opleidingen op bachelor niveau.

HKU heeft recent een nieuwe lector 'Creative maakprocessen en leren' aangesteld. Dit lectoraat is gericht op leren *in* en *door* de kunsten. De lector is aangetrokken om juist creatieve maakprocessen specifiek te verbinden aan het leren leren, in de context van kunsteducatie, artisticeit, kunstenaarschap etc. Dit nodigt uit om ook opnieuw over onze eigen opleidingen na te denken en ze opnieuw in hun kracht te zetten.

Het panel merkt op dat er ook bij andere Masters Kunsteducatie gezocht wordt naar de juiste profilering en een passende definitie van de doelgroep en het doel van de opleiding. Er zijn landelijk ook golfbewegingen zichtbaar in verbreden en versmallen van de diversiteit van de instroom. Als HKU zich richt op onderwijsinnovatie *door* kunst, in plaats van innovatie *in* kunstonderwijs, dan zou dat een interessant en helder profiel kunnen zijn, aldus het panel. Je ziet in het land dat lerarenopleidingen worstelen met innovatie in het onderwijs en zoeken naar manieren om leerlingen te motiveren om te leren. Leraren zouden daarbij veel meer creatief moeten leren denken, en dat kunnen ze leren bij de Master Kunsteducatie. Het panel adviseert dan ook om de Master Kunsteducatie open te stellen voor mensen uit alle schoolvakken (ook bijvoorbeeld voor een leraar Economie). Dat vraagt wel wat van het curriculum, wat betreft artisticeit. Momenteel kent de opleiding al zo'n 5-6 studenten per jaar die geen kunstachtergrond hebben. Dat dwingt de opleiding tot het bevragen van het curriculum. Studenten worden aangesproken als maker, maar makerschap wordt vaak veel te smal uitgelegd. Het panel stelt de opleiding voor om daarnaast bijvoorbeeld ook lectoren te gaan trainen, want die hebben grote invloed op onderwijsvernieuwing. Kunst is dan het middel om te komen tot onderwijsinnovatie.

Conclusie: De HKU Master Kunsteducatie gaat haar profilering aanscherpen en daarbij ook benoemen wat ze niet doet. De opleiding wil zich niet langer richten op innovatie *in* het kunstonderwijs, maar wil zich specifiek richten op onderwijsinnovatie *door* de kunsten en daar explicieter over communiceren. De opleiding richt zich daarbij niet alleen op innovatie in het reguliere onderwijs maar op innovatie binnen alle plekken waar geleerd en ontwikkeld wordt. Daarmee kan HKU zich landelijk onderscheiden. Dan is ook de doorstroom helderder, van Bachelor naar Master en vanuit Leven Lang Ontwikkelen. Deze scherpere profilering biedt daarnaast ruimte voor een bredere instroom van studenten die wel een onderwijsachtergrond hebben, en vanuit creativiteit het onderwijs willen innoveren, maar die geen specifieke artistieke achtergrond hebben.

Ter afsluiting

De opleiding dankt alle gesprekspartners voor hun waardevolle inbreng. Ze gaat graag aan de slag met de adviezen en conclusies uit dit ontwikkelgesprek.